

Šebelová, Zuzana

Italské národní obrození, sjednocení Itálie

In: Šebelová, Zuzana. *Stručné poznámky k Úvodu do dějin a kultury Itálie : (V.-XIX. století)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 97-101

ISBN 978-80-210-7073-8; ISBN 978-80-210-7076-9 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131761>

Access Date: 27. 03. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Italské národní obrození, sjednocení Itálie

Jako reakce na znovunastolení absolutismu se v evropských zemích včetně Itálie začalo rozvíjet liberální a národní hnutí, jehož konkrétním projevem byla celá řada nepokojů a povstání. Italské hnutí za svobodu a národní jednotu dostalo název Risorgimento.

V období bezprostředně po Vídeňském kongresu absolutistické monarchie plně kontrolovaly politickou situaci, nicméně brzy se začaly formovat první tajné spolky a opoziční skupiny. V Itálii byla centrem liberálního hnutí především Lombardie, jejíž obyvatelstvo bylo silně protirakousky naladěno. Jedna z nejvýznamnějších **tajných organizací** v severní Itálii se nazývala Sublimi maestri perfetti; založil ji v Alessandrii v roce 1818 Filippo Buonarroti. S ní úzce spolupracovala organizace Federazione Italiana, kterou vedl Federico Confalonieri. V Neapolském království vznikla vlastenecko-liberální tajná organizace Carboneria (hnutí karbonářů). Tato složitá síť tajných organizací však byla odhalena v souvislosti s první vlnou **povstání**, která proběhla v Neapolsku a v Piemontu v letech 1820 – 21. V Neapoli se do vzpoury proti absolutismu zapojili především vojenská důstojníci, jimž velel Guglielmo Pepe. Vzbouřenci donutili neapolského krále **Ferdinanda I. (IV.)** a regenta Sardinského království **Carla Alberta** vydat dočasně ústavu. Avšak v téže době došlo zejména v Lombardii k pronásledování a zatýkání karbonářů. Obětí perzekucí ze strany Rakouska se stali mj. **Silvio Pellico**, **Pietro Maroncelli** a **Federico Confalonieri**, kteří byli zatčeni a až do roku 1830 vězněni v Brně na Špilberku.

Od 30. let 19. století se dostávala do popředí myšlenka italské národní jednoty. Představy o budoucím politickém uspořádání Itálie byly různé. Např. **Vincenzo Gioberti** navrhoval vytvoření konfederace italských států pod záštitou papeže. **Cesare Balbo** se domníval, že v čele konfederace by měla stát savojská dynastie. Vedle toho existovaly také radikálnější názory, které boj za národní jednotu spojovaly s bojem za sociální spravedlnost. Jedním z hlavních představitelů tohoto proudu byl **Giuseppe Mazzini**, který v roce 1831 založil revoluční organizaci Mladá Itálie (Giovine Italia) a v roce 1834 inicioval vznik hnutí Mladá Evropa.

Začátkem 40. let 19. století se vlastenecké hnutí rozdělilo do dvou hlavních proudů: demokraté v čele s Mazzinim usilovali o vytvoření jednotné republiky, zatímco liberálové, jako např. **Camillo Benso di Cavour**, si přáli vytvoření jednotné konstituční monarchie.

Klíčový význam pro další vývoj událostí v Itálii měl revoluční rok 1848. Hned začátkem roku došlo k povstáním v Palermu a v Neapoli, což donutilo krále Ferdinanda II. Bourbonského k vyhlášení ústavy v Království obojí Sicílie. K obdobným změnám došlo také v Sardinském království, kde král **Carlo Alberto Savojský** vydal ústavu s názvem *Statuto*

albertino, která se později stala základním zákonem sjednoceného Italského království. Ústava byla vydána rovněž v Toskánsku (Leopold II.) a v papežském státě (Pius IX.).

K významným revolučním událostem došlo rovněž ve Francii a v Rakouském císařství, kde byla také (dočasně) vydána ústava, obhájce absolutismu Klemens von **Mettelnich** byl zbaven funkce kancléře a všechny národy, které byly pod rakouskou nadvládou, povstaly proti útlaku. Rakouské události se odrazily také v Království lombardsko-benátském, jehož obyvatelé se dožadovali nezávislosti na Rakousku. Ve dnech 18.–22. 3. 1848 proběhlo v Miláně protirakouské povstání zvané **le Cinque giornate di Milano**, jehož hlavním vůdcem byl **Carlo Cattaneo**. Tato událost, během níž Milánané dokázali zahnat na ústup rakouskou armádu generála **Radeckého**, byla zároveň předzvěstí **první války za sjednocení a nezávislost**.

Ve dnech 22.–27. 7. 1848 se rakouské vojsko vedené generálem Radeckým střetlo v bitvě u Custozy (poblíž Verony) s armádou Sardinského království, kterou vedl Carlo Alberto. Bitva skončila vítězstvím Rakouska. K dalšímu střetu obou armád došlo 23. 3. 1849 u Novary. I v tomto případě rakouské vojsko zvítězilo. Sardinský král **Carlo Alberto** se následně rozhodl abdikovat, jeho nástupcem se stal syn Viktor Emanuel II.

Revoluční události let 1848–1849 se dotkly také Říma, kde došlo k vyhlášení **republiky** (únor–červenec 1849), v níž jednu z vůdčích rolí sehrál **Giuseppe Mazzini**. Papež Pius IX. zatím uprchl do Gaety a byl pod ochranou Království obojí Sicílie. Na pomoc papežskému státu přišel francouzský prezident Ludvík Napoleon, přičemž navíc rakouské jednotky okupovaly severní části papežského státu a Bourboni jižní. Do obrany republiky se naopak zapojil Giuseppe Garibaldi v čele armády dobrovolníků; nakonec však ho Francouzi donutili kapitulovat a z Říma odejít. Na následky zranění, která utrpěl při obraně Římské republiky, zemřel **Goffredo Mameli**, autor textu italské hymny *Fratelli d'Italia*.

Obdobně významnou revoluční událostí bylo protirakouské povstání v Benátkách a vyhlášení **Republiky sv. Marka** v březnu 1848. V čele republiky stanuli **Daniele Manin** a **Niccolò Tommaseo**. Vojensky ji podpořil také generál Guglielmo Pepe z Neapole se dvěma tisíci dobrovolníků, které původně (1848) vyslal neapolský král Ferdinand II. na pomoc Sardinskému království v boji proti Rakušanům. Republika sv. Marka se vydal na pomoc po pádu Římské republiky v červenci 1849 také Garibaldi, který však byl zastaven rakouskou armádou u Comacchia. Republika sv. Marka byla Rakušany v srpnu 1849 poražena, její vůdcové a jejich spojenec Guglielmo Pepe museli odejít do exilu.

Další série povstání proběhla v letech 1855–57 v Parmě, Livornu a Janově. Dramatická byla také situace na jihu, kde revolucionář, vlastenec a spisovatel **Carlo Pisacane**, který se o několik let dříve zapojil také do bojů o Římskou republiku, v roce 1857 připravoval spiknutí a pochod na **Neapol**, ovšem po zákroku bourbonské armády byl spolu

s dalšími revolucionáři zabit v obci Sanza (poblíž Salerno), jejíž obyvatelé zůstávali příznivě nakloněni vládnoucím Bourbonům.

V roce 1859 začala **druhá válka za nezávislost Itálie**, která již skutečně vedla k jejímu sjednocení. Rakušané byli poraženi francouzsko-sardinským vojskem 4. června 1859 u **Magenty** (poblíž Milána) a 24. června 1859 u **Solferina** (poblíž Mantovy). Po podepsání příměří ve Villafrance (poblíž Verony) v červenci 1859, a po jeho následné ratifikaci mírovou smlouvou podepsanou v Curychu v listopadu téhož roku, se Rakušané museli definitivně vzdát Lombardie ve prospěch Sardinského království; ponechali si však zatím Benátsko.

V roce 1860 **Giuseppe Garibaldi**, generál armády Sardinského království, vyplul s tisícovkou dobrovolníků z janovské čtvrti Quarto a vylodil se v Marsale na Sicílii s cílem dobýt Sicílii a jih Itálie ve jménu sardinského krále Viktora Emanuela II. Dne 15. května 1860 Garibaldiho oddíly zvítězily nad bourbonskou armádou v bitvě u **Calatafimi** (poblíž Trapani); následovalo dobytí Palerma a osvobození celé Sicílie z bourbonské nadvlády. Další slavná a významná bitva se odehrála na přelomu září a října 1860 v údolí řeky **Volturno** v jižní Itálii (tzv. battaglia del Volturno), kde Sardinská armáda spolu s Garibaldiho dobrovolníky opět porazila armádu Neapolského království. Tím byla po Sicílii dobyta také jižní Itálie. Dne 26. října 1860 se pak uskutečnilo v **Teanu** (poblíž Caserty) **historické setkání Giuseppe Garibaldiho a Viktora Emanuela II.**, který před tím se svou armádou dobyl části papežského státu v Umbrii a v oblasti Marche. Účelem setkání byla mimo jiné dohoda o dalším osudu Garibaldiho vojáků po dobytí Sicílie a jižní Itálie. Garibaldiho armáda byla rozpuštěna, část vojáků měla možnost přejít do řádné armády Sardinského království a sám Garibaldi se stáhl do ústraní na ostrov Caprera. Symbolickým předáním dobytých území do rukou sardinského krále Garibaldi v podstatě vyjádřil souhlas s tím, že dobytá území se připojí k Sardinskému království, čímž ovšem zklamal své republikánské stoupence. V bojích na jihu Itálie proti bourbonské armádě v čele s králem Františkem II. pokračovala jen královská armáda Viktora Emanuela II. Klíčovou událostí v závěrečné fázi bojů bylo **obléhání Gaety**, kde se bourbonský král snažil z posledních sil dobytélům vzdorovat.

Tažení Garibaldiho dobrovolníků i samotné sardinské královské armády se však na jihu setkala jen s malou podporou ze strany lidových vrstev; nedůvěra k savojské politice byla na jihu poměrně velká, což dávalo prostor pro odbojnou a dokonce i kriminální činnost (brigantaggio), kterou sardinská armáda přísně trestala. Vzácné nebyly ani hromadné popravky těch, kdo projevíli nesouhlas s připojením jihu Itálie k Sardinskému království. Nicméně v plebiscitech, které proběhly na Sicílii a v Neapolském království na podzim roku 1860, se většina obyvatel vyslovila za připojení. Také v jiných oblastech Itálie obyvatelé o připojení k Sardinskému království hlasovali (Modena, Reggio, Parma v roce 1859; Bologna, Ferrara, Toskánsko, Marche, Umbrie v roce 1860; Benátsko až 1866, Lazio až 1870).

Sjednocené Italské království v čele s králem Viktorem Emanueleem II. bylo oficiálně ustaveno 17. března 1861. Součástí království však v té době ještě nebylo ani Benátsko, ani město Řím.

V roce 1862 se Garibaldi pokusil zaútočit na Řím a vyhnat papeže Pia IX.; byl však poražen, zraněn a zatčen v bitvě u **Aspromonte** v Kalábrii ve střetu s regulérní královskou armádou, která se snažila jeho útoku na Řím zabránit. Po uzdravení bylo Garibaldi mu povoleno vrátit se na ostrov Caprera.

V roce 1866 proběhla **třetí válka za sjednocení Itálie**, jejímž cílem bylo především připojení Benátska, které stále bylo pod rakouskou nadvládou, a také Říma, jež dosud vládl papež. Spojencem Itálie se stalo Prusko. Italská armáda se střetla s rakouskou v bitvách u **Custozy** (24. 6. 1866) a u chorvatského ostrova **Vis** (italsky Lissa, 20. 7. 1866); v obou bitvách zvítězilo Rakousko. Příznivější pro Itálii byl naopak výsledek bitvy u **Hradce Králové** (3. 7. 1866), v níž Prusko zvítězilo nad Rakouskem, v důsledku čehož Rakousko přišlo o svůj dosavadní silný vliv v severní Itálii a v Německu, které podobně jako Itálie procházelo procesem sjednocování. Itálie a Rakousko pak 3. 10. 1866 podepsaly ve Vídni mírovou dohodu, na základě které se Rakousko muselo vzdát Benátska ve prospěch Italského království (tzv. vídeňský mír). Prostředníkem mírové dohody a garantem předání Benátska Italskému království (po uskutečnění místního plebiscitu) byla Francie, která si podržela protektorát nad papežským státem. Nároky Itálie na jižní Tyrolsko (dnes region Trentino – Alto Adige) a Istrii byly odmítnuty.

V boji o **jižní Tyrolsko** sehrál klíčovou roli opět Garibaldi, který se s oddíly dobrovolníků (il Corpo Volontari Italiani) pokusit tuto oblast dobýt. Jeho tažení do této oblasti trvalo od 25. června do 10. srpna 1866. Jedna z klíčových bitev, v níž Garibaldi zvítězil nad oddíly jihotyrolských dobrovolníků, se odehrála u osady **Bezzecca** 21. 7. 1866. Situace se celkově jevila pro Itálii příznivá, Garibaldi dokonce zamýšlel uspořádat v dobytých jihotyrolských oblastech plebiscity o připojení k Italskému království. Ovšem vzhledem k tomu, že na jiných frontách (Custoza, ostrov Vis) se Italské armádě nedařilo, italská politická reprezentace upřednostnila ukončení války s Rakouskem. Těsně před uzavřením rakousko-italského příměří v Cormons (provincie Gorizia) dne 12. 8. 1866 byl Garibaldi králem Viktorem Emanueleem II. donucen upustit od záměru pokračovat v dobývání jižního Tyrolska. Itálie si však i nadále činila nárok nejen na jižní Tyrolsko, nýbrž také na některé oblasti Istrie a nynějšího regionu Venezia-Giulia (Rjeka, Terst aj.). Tato tendence, pro niž se vžil název iredentismus, v Itálii přetrvávala i v následujících desetiletích a přivedla ji ve XX. století k účasti v obou světových válkách.

Nevyřešena zůstávala také otázka Říma, který byl pod ochranou Francie. V roce 1867 podnikl **Garibaldi** tažení na Řím, byl však 3. 11. poražen francouzským a papežským vojskem v bitvě u **Mentany** (Lazio). Teprve až po pádu Napoleona III., který hájil zájmy papežského státu, dne **20. 9. 1870 italská královská armáda vstoupila do Říma**. Tím skončila více než tisíciletá existence papežského státu a Řím byl připojen k Italskému království. Papež **Pius IX.** vydal encykliku *Respicientes ea*, v níž anexi Říma Italským královstvím

odsoudil jako nespravedlivou, násilnou a neplatnou. Přesto byl Řím v roce 1871 prohlášen hlavním městem Itálie; král Viktor Emanuel II. tam v doprovodu svých ministrů slavnostně přesídlil dne 3. července. Vztahy mezi Italským královstvím a Svatým stolcem zůstávaly dále napjaté, a to až do uzavření tzv. Lateránských dohod v roce 1929.

Literatura:

- PELLICO, Silvio. *Má vězení: vzpomínky*. Praha: J. Otto, 1926, 263 s.
- NIEVO, Ippolito. *Zpověď Itálova*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1966, 797 s.
- TOMASI DI LAMPEDUSA, Giuseppe. *Gepard*. Vyd. 5., V EMG 1. V Praze: Pro edici Světová literatura Lidových novin vydalo nakl. Euromedia Group, 2006, 203 s. ISBN 80-86938-60-3.
- GARIBALDI, Giuseppe. *Tisíc*. Vydání 1. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954, 325 s.
- MONTANELLI, Indro a Marco NOZZA. *Garibaldi*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1977, 346 s.